

Oponentský posudek na doktorskou disertační práci
Mgr. Jakuba Smrčky
České reformní proudy 14. století a *devotio moderna*
Praha – Tábor, Husitská teologická fakulta Univerzity Karlovy 2008, 199 s.

Předložená disertace je věnována závažnému historicko-teologickému tématu. Jedná se o vztah a souvislosti přípravné fáze české reformace k hnutí *devotio moderna*, které se profilovalo zejména v nizozemském prostředí té doby. Autor rozčlenil svou práci do tří rozsáhlých kapitol, kde postupně zkoumá historický základ nizozemského hnutí, dále se podrobně zabývá českým kulturním prostředím, spiritualitou a reformními proudy 14. století a konečně se snaží o typologii a vymezení českých projevů *devotio moderna*. Práce je opatřena důkladnou a vyčerpávající bibliografií primární i sekundární literatury, včetně titulů nejnovějších, přičemž je zřejmé, že se autor s dosavadními přístupy a řešeními opravdu důkladně seznámil a plně a kriticky je ve své práci využil. Při šířce a určité kontroverznosti v přístupech k řešení pojednávaného tématu to zasluhuje samo o sobě ocenění.

Je nesporné, že určitý základ pozdějším diskusím o problematice *nové zbožnosti* poskytlo kdysi dílo Eduarda Wintera o raném humanismu v Čechách, publikované ve své ucelené podobě v 60. letech minulého století. Autor disertace se také po vymezení a velmi výstižném vylíčení vzniku a formování spirituálně-reformního hnutí nizozemské *devotio moderna* již v první kapitole kriticky a poučeně vyrovnává s někdejšími Winterovými předpoklady a podněty. Přezkoumává v této souvislosti na základě nejnovějších vědeckých poznatků a zjištění i otázku pražského pobytu (studia) Geerta Grotta, resp. možnosti vlivu pražského působení Konráda Waldhausera a Milíče z Kroměříže na myšlení tohoto zakladatele nizozemské *nové zbožnosti*. Podle názoru recenzenta považuje J.Smrčka správně Grotův pobyt v Praze za přímo neprokazatelný, na základě fragmentárnosti pramenů ale jeho možnost zcela nevylučuje a ponechává otázku otevřenou. Přitom se soustřeďuje i na další možnosti vzájemných kontaktů vzhledem k doložitelnému studiu většího počtu dalších nizozemských studentů na pražské *alma mater* (zejm. Florens Radewijns), resp. možným či pravděpodobným kontaktům Grotovým s dalšími osobnostmi českého reformního kruhu i mimo Prahu (Vojtěch Raňkův).

Otázku, která je těžko řešitelná jen na základě dochovaných pramenných zpráv většinou univerzitní provenience, se pak snaží autor disertace osvětlit typologicky, porovnáním reformních projevů a konceptů v českém duchovním prostředí 14. století, přičemž podává jejich přesvědčivý, kompletní přehled i výstižné charakteristiky. I zde Jakub Smrčka prokazuje spolehlivou znalost problematiky a bohaté literatury předmětu. Výstižně v tomto souhrnu postupuje od reformní činnosti a iniciativy episkopátu (v nejposlednější době, v souvislosti

s prezentací své monografie o Arnoštu z Pardubic, tuto stránku velmi zdůraznila Z. Hledíková) a karlovského dvora, přes založení univerzity k významu a konkrétní roli určitých církevních řádů.

Z hlediska ovlivnění dalšího vývoje reformních představ je přitom zejména pozoruhodné a rozsáhlé dílo *Malogranatum*, vzniklé v cisterciáckém prostředí zbraslavského kláštera (bohužel stále ještě nevydané v moderní kritické edici). Právě tak je v daném kontextu významná úloha řeholních kanovníků augustiniánů, zejména jejich roudnické kanonie. Oběma těmto fenoménům Jakub Smrčka věnuje soustředěnou a kvalifikovanou pozornost. Přehled uzavírají přední osobnosti českého reformního hnutí - Konrád Waldhauser, Milíč z Kroměříže, Vojtěch Raňkův z Ježova, Matěj z Janova a Tomáš Štítný ze Štítného.

Všechny tyto jevy, tato díla a tyto osobnosti zkoumá autor jako možné či specifické projevy české *devotio moderna* a podrobně se z tohoto hlediska zabývá dosavadními přístupy k tomuto problému u E. Wintera, F. Seibta, J. Girke-Schreiberové, J. Spěváčka, J. Nechutové, P. Spunara, Z. Hledíkové a zejména M. Gerwinga. V závěrečné druhé části této kapitoly (4.2) podává svůj návrh řešení, v němž na základě podaného rozboru a na základě pokusu o stanovení sémantické rozlišnosti pojmu *devotio moderna bohemica* (K.Elm, M.Derwich) dochází k závěru, že „česká nová zbožnost“ neoznačuje jedno navenek homogenní hnutí a nelze tohoto vymezení použít jako souhrnnou interpretaci myšlenkových proudů (v Čechách) ve 14. století (s. 169). V závěru práce (5) pak shrnuje, že „česká *devotio moderna* je souhrnné označení diferencovaných i když v některých aspektech vzájemně provázaných projevů myšlenkových a reformních proudů ve 14. stol.“ a „pojem *devotio moderna bohemica* je třeba chápat ve smyslu „různé české projevy *devotio moderna*“ (s. 178-179). Lze říci, že za hlavní a snad nejvýznamnější příspěvky toho, co lze nazvat česká *devotio moderna* považuje Jakub Smrčka zbraslavský *Dialogus dictus Malogranatum* z 30. let 14. stol., stojící na začátku cesty, a dílo cestu jakoby uzavírajícího Tomáše Štítného ze Štítného, který na *Malogranatum* navázal. Tento *devotus modernus boemicus* svým životem zasahuje už do začátku století patnáctého.

Podané řešení je nesporně nejen zajímavým příspěvkem do rozsáhlé vědecké diskuse, která se rozvinula v posledním půlstoletí. Přináší na základě důkladného studia i řadu nových poznatků a upozorňuje na nové souvislosti. Se Smrčkovým položením důrazů a jejich zdůvodněním lze podle názoru recenzenta souhlasit, třebaže je patrně třeba počítat i s tím, že diskuse na toto závažné téma bude ještě pokračovat. Při jeho kontroverznosti to ani jinak není možné.

Pokud jde o připomínky, které má rovněž posudek disertace obsahovat, chtěl by recenzent vznést jednu obecnější otázku, jejíž zodpovězení je sice v některých aspektech v práci implicitně zahrnuto, která by si snad ale v jejím rámci zasloužila i pozornost explicitní. Je to otázka po působení a vzájemném vztahu hnutí české *devotio moderna* vůči rodícímu se husitství. Zmínění a v disertaci podrobně probírání a hodnocení představitelů českého reformního hnutí od Waldhausera, přes Milíče, Matěje z Janova až po Štítného byli přeci právem přinejmenším od dob Palackého také považováni za předchůdce Husovy či husitství! V čem jsou názorové shody, v čem rozdíly?

Pokud jde o formální připomínky, bylo by třeba zejména pro vydání tiskem opravit četné překlepy, které jinak tuto tak hodnotnou práci zbytečně zatěžují. Konstatovali jsem již, že J. Smrčka velmi svědomitě a důkladně shromáždil a prostudoval i vyhodnotil a využil literaturu předmětu. Jako jediné doporučení bych upozornil na knižní práci P. Rychter, *Die Revelationes der heiligen Birgitta von Schweden(1303-1373) in der alttschechischen Übersetzung des Thomas von Štítné (ca. 1330-1409)*, Köln – Weimar 2004, 290 s. (J. Smrčka se Štítného překladem Birgitty Švédské zabývá. Další práce této autorky zná a uvádí.)

Předložená disertace Mgr. Jakuba Smrčky je velice přínosná a důkladně zpracovaná a plně splňuje požadavky, kladené na doktorské práce. Je kvalitním a fundovaným příspěvkem k problematice českých duchovních dějin 14.století v evropském kontextu. Jak jsem již naznačil, bylo by velmi vhodné celou práci, nebo její podstatné části publikovat tiskem. Mohu ji proto s plnou zodpovědností a rád doporučit k obhajobě.

V Praze dne 30. srpna 2008.

Doc. PhDr. Vilém Herold, CSc.
Husitská teologická fakulta Univerzity Karlovy, Praha
Filosofický ústav AV ČR, v.v.i., Praha